

Косенко П. Б.

Музичне навчання як детермінанта творчого розвитку особистості

Обґрунтовується гіпотеза про те, що музичне навчання дозволяє виявити творчі здібності людини до будь-якої професійної діяльності. Феномен творчості розглядається через системну детермінацію життя особистості, способом існування якої є діяльність у конкретно-історичному соціальному просторі певної епохи. Аналізується досвід використання музичного навчання у системі виховання особистості у минулому та в сучасності. Висвітлюються результати досліджень в галузі музикознавства, соціології, психології, філософії: узагальнення дозволяють стверджувати, що музичне навчання здатне створювати універсальні умови творчого розвитку, природа яких походить від природи самої музики. Як явищу соціального буття і результату діяльності людини, музиці притаманні унікальні властивості: вона несе у собі образний код відображення світу, є носієм суспільно-історичного досвіду попередніх поколінь, джерелом формування специфічних людських здібностей, засобом розкриття творчих можливостей особистості.

Ключові слова: гармонія особистості; музична творчість; музичні здібності; навчання мистецтву; соціальний розвиток; творче мислення.

Розглядаючи проблему творчості через системну детермінацію життя особистості, способом існування якої є діяльність у соціальному конкретно-історичному образі даної епохи [9], то детермінантою творчого розвитку людини, поряд з індивідуальними властивостями, назвемо чисельні відношення, у які вступає індивід у процесі різноманітних видів діяльності. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови є визначення детермінанти – це «причина, що визначає виникнення явища; визначальна ознака якогось об'єкта» [4, с. 289]. Детермінанти у психології – це групи факторів, що зумовлюють формування і розвиток особистості.

Зростання ролі сучасних інформаційних технологій і нових форм міжособистісних комунікацій ставить людину у ситуацію, коли потрібно оперативно і ефективно реагувати на постійні зміни технологічних способів виробництва, соціально-економічних відносин і умов особистого буття. У більш вигідній ситуації опиняється той, хто не лише готовий пристосовуватись до реалій новітнього життя, а здатен змінювати стереотипні форми пізнання і дій, хто творчо мислить, а відтак спроможний переробляти, перевизначати середовище з тим, щоб воно відповідало його інтелектуальним потребам і запитам. Дивергентність та оригінальність мислення, націленість на прийняття нестандартних рішень – якості особистості, задатки до яких не визначаються законами біології і не є вродженими, їх виникнення соціально детерміноване. Вплив соціального середовища на особистість, її соціалізація на етапі підготовки до професійної діяльності відбувається у процесі навчання і виховання шляхом засвоєння чисельних наук, серед яких гуманітарні, природознавчі, точні, а також різні мистецькі дисципліни, зокрема музичне мистецтво. З цим пов'язана актуальність дослідження.

Мета цієї публікації – обґрунтувати гіпотезу про те, що музичне навчання дозволяє виявляти творчі здібності людини до будь-якої професійної діяльності і є детермінантою загального творчого розвитку особистості.

Якщо зануритись в історію, то можна побачити, що музичному навчанню завжди відводилось важливе місце у системі виховання особистості. Так у стародавній Греції музика, поруч із граматиною, гімнастикою і математикою, була одним з чотирьох основних предметів античної освіти [2].

В добу Середньовіччя навчання будувалося на так званих «семи вільних мистецтвах». Серед них три базових, гуманітарних науки (трівіум) – граматика, риторика, діалектика або логіка; чотири технічних (квадривіум) – арифметика, геометрія астрономія і музика. Епоха Відродження, проголосивши ідею гуманізму, віддає належне місце музичним вправам, як одному із засобів розумового і естетичного виховання людини. У період, який отримав назву «Просвітництво», розширюються уявлення про суспільну роль музики і музичної освіти.

Філософи і музиканти розглядають музику як мистецтво, що сприяє вдосконаленню людини. Відбувається оформлення музичної педагогіки у самостійну галузь знань, націлену як на підготовку професійних музикантів, так і на розвиток культури і смаків слухачів. На рубежі вісімнадцятого та дев'ятнадцятого століть центрами професійної музичної освіти у Європі стають вищі спеціалізовані навчальні заклади – консерваторії, що виникають як продовження церковної професійної музичної освіти, або як школи вищої музичної майстерності, утворені навколо видатних музикантів. На території України перший заклад під назвою «консерваторія» було відкрито у 1787 році у місті Кременчук відомим італійським композитором Джузеппе Сарті.

Взагалі, музична освіта в нашій державі має давні традиції. Так, уже за часів правління Ярослава Мудрого у школах, які існували при церквах і монастирях, дітей, поруч з іншими науками, навчали церковному співу і музики. Зберігається ця тенденція і у XVI–XVII століттях в період існування Братських шкіл, і пізніше, коли Києво-Могилянська академія відіграє значну роль у розвитку музичної культури України, готуючи музикантів-регентів, кваліфікованих півчих, вчителів музики, теоретиків, композиторів.

Еволюція системи освіти призвела до того, що в наш час музика викладається як загальна дисципліна у середніх освітніх закладах, або як спеціалізована фахова, що має на меті підготовку музиканта-професіонала (викладача або виконавця). Сьогодні дорослі і діти мають можливість долучатись до занять музичним мистецтвом у державних закладах культури або приватним чином.

Змінився і сам підхід до викладання музичних дисциплін, ставши поштовхом до чисельних досліджень з педагогіки, психології, фізіології, медицини, фізики. Вивчається позитивний вплив занять музичним мистецтвом на процеси мислення, на виховання характеру і сили волі, на працелюбність, на покращення комунікативних якостей і здатність адаптуватись до складних емоційних ситуацій, навіть обґрунтовуються можливості лікувати людину шляхом залучення її до прослуховування і виконання музичних творів. Так що ж дає нам підстави висувати гіпотезу про те, що музичне навчання є детермінантою загального творчого розвитку особистості?

Музика, цей на перший погляд нематеріальний вид мистецтва, володіє своїми достатніми засобами, включаючи звуковисотність, тембр, динаміку тощо, аби відтворити безмежний «світ тонів, гуків, шелестів, тиші», природних «явищ моментальних, невловимих, летючих» [14]. Музична тканина, організована у мелодію, гармонію і фактуру вже здатна не лише зображати, а й виражати – передавати той або інший настрій і викликати у слухача емоційну реакцію.

На думку багатьох мислителів минулого і сучасності, музичний звук – невід'ємна частина і віддзеркалення Вселенської гармонії. Так, для Піфагора музика була похідною від «божественної науки» математики, а її гармонії визначались математичними пропорціями. Він утвердив музику як точну науку і пристосував винайдені ним закони гармонічних співвідношень до всіх феноменів природи, і навіть встановив гармонічні відношення між планетами, сузір'ями та їх елементами [12, с. 244]. А відомий фізик Ісаак Ньютон знаходив спільність між сонячним спектром і музичною октавою. Шляхом порівняння співвідношень довжин кольорових ділянок спектру і частот музичної гама він вивів математичну відповідність кольорів певним музичним звукам: за Ньютоном звук «до» – червоний, «ре» – фіолетовий, «мі» – синій, «фа» – блакитний, «соль» – зелений, «ля» – жовтий, «сі» – помаранчевий [5, с. 87].

Спроможність людської уяви переводити зорові асоціації на емоційний рівень у багатьох музикантів трансформується у здатність сприймати ту або іншу ладо-тональність як певний колір. Достеменно відомо, що так звані «кольоровий слух» мали Г. Берліоз, Ф. Ліст, М. Римський-Корсаков, А. Скрябін, М. Чурльоніс, сучасний музикознавець Б. Асаф'єв, майстер гри на дзвонах К. Сараджев, художник В. Кандинський, поет Г. Лорка [7].

Якщо ж говорити про функцію музики у широких масштабах, то тут вона виступає як мистецтво, що виражає дух часу, є шифром соціального, адже, як зазначав німецький філософ, соціолог, композитор, музикознавець Т. Адорно «В музиці немає нічого такого, що зберігало би своє значення, не будучи істинним у соціальному сенсі хоча б як заперечення хибного; ніякий соціальний зміст музики не має значення, поки він не об'єктивується естетичним» [1, с. 173].

Музика, стаючи об'єктом естетичного сприйняття як формою прекрасного, є мистецтвом і існує автономно – як «артистична діяльність людського духу», самими лише коливаннями звука грає на різних регістрах нашого душевного стану, «намагається розворушити нашу фантазію і наше чуття». У суспільстві наскрізь раціоналізованому, де панує меновий принцип, сама автономія витвору мистецтва (створювана людьми річ «для себе»), – «є символом і запорукою того, що існувало би, не перебуваючи об'єктом загальної гонитви за прибутком, тобто, було би природою» [1, с. 42–43]. Тож музика, виступаючи як продукт вільної творчої дії людини, – виняткової істоти у світі, «яка повторює в собі Всесвіт» [3, с. 148], – зворотно впливає якщо не на світ, то на людину і суспільство, сприяючи усвідомленню глибини нашого буття.

Сучасне суспільство постає із суспільств минулих сторіч, але людство еволюціонує не шляхом повторення всім відомого, а осмисленням його у безперервності культурного процесу. Митець кожної епохи приходиться не на порожнє місце – його появи незмінно передують цілий ряд явищ музичного мистецтва: фольклор, що є показником розумового розвитку народу і дзеркалом його життя та «увіковічує сьогодення й давнішні подвиги, знаходить у них духовну поживу і розвагу» [8, с. 154–156]; духовна і світська музика – авторська й анонімна, художня й утилітарна, яка супроводжує діяльність людини, відображає релігійне сприйняття світу, задовольняє естетичні потреби і прагне обертати любов до життя на високу духовність. Потрібні, однак, зусилля генія, щоб кількісні накопичення трансформувати в новий якісний стрибок – синтезувати культурні здобутки минулого з культурою сучасного світу, утвердити новий спосіб художнього викладання найскладніших думок і найширшої гами почуттів, створити духовно багатий і історично переконливий художній образ.

Музика завжди несе на собі відбиток епохи, в якій народжується. Так, на зламах історії, у моменти революційних буревіїв виникає велична музика, що є рідною сестрою колосальних конструкторів нового світоспоглядання. Вона занурює у саму глибочинь стихії, яка, висловлюючись мовою людської свідомості, є постановкою проблеми страждань, боротьби і перемог, а висловлюючись мовою суто музичною – проблеми превеликих порушень музичної рівноваги і найскладнішого зведення їх до гармонічного розв'язання.

Існують інші періоди в історії, коли переважає музика помірна, часом граціозна, часом тривіальна, яка втрачає свій пафос – музика, що акомпанує благополуччю або втішає – вона може ставати орнаментальною, ронити сльозу або маніритися, пустувати і бешкетувати. Це, однак не заважає їй уособлювати найвищі зразки віртуозності, бути досконалою за композиційною будовою і вагомою за смисловою наповненістю.

До того ж музика, як носій суспільно-історичного досвіду, відбиває не лише соціальний розвиток суспільства, вона також відчуває на собі вплив науково-технічного прогресу і певною мірою є його віддзеркаленням. Взаємозв'язки між світом мистецтва й цариною науки і техніки зародилися ще за часів античності, коли люди шукали в природних організмах досконалі моделі гармонії і пропорції. Від тих часів і донині, підкріплюючи це прагнення, науково-технічний прогрес викликає безпрецедентні зміни в культурі прийдешніх поколінь, призводячи до еволюції і появи нових музичних інструментів, засобів трансляції і способів сприйняття музики, що у свою чергу відкриває шляхи до еволюції виконавства і композиторської техніки. Новації в технічному оформленні музичних творів в наш час навіть виходять за рамки функціонування мистецтва, призводячи до цілковитої відмови від системи образних рішень і художньої інтерпретації матеріалу, що містить втім небезпеку втрати музичним мистецтвом своєї автономності.

Є ще одна важлива функція музики – формування «здібностей другого роду», тих специфічних людських здібностей (за Леонтьєвим), задатки до яких «не визначаються законами біології і не є вродженими... Передумови до цих здібностей не можуть бути закодованими у мозку в готовому виді – структура мозку, просто кажучи, не може «передбачити» усі види трудової діяльності ... Тому «здібності другого роду» та їх мозкові механізми є новобудовами, які формуються в індивідуальному розвитку людини ...» [10, с. 301].

Специфічні людські здібності, як набуті властивості, не зводяться лише до наявності у індивіда знань, умінь і навичок. Вони виявляються у швидкості, глибині і міцності оволодіння способами і прийомами певної діяльності (у тому числі музичної, літературної, сценічної, конструкторської, організаторської, педагогічної, наукової тощо) і є її внутрішніми психічними регуляторами. Якщо подивитись на заняття музикою, як на мистецтво сполучати логічне й емоційне, то воно є саме тією «предметною діяльністю», що «містить у собі ті внутрішні рушійні протиріччя, роздвоєння і трансформації, які породжують психіку, що є необхідним моментом власного руху діяльності, її розвитку» [9, с. 4].

Вивчення життєвого шляху видатних людей свідчить про те, що становлення їх особистості відбувалось в умовах засвоєння різних наук і мистецтв, у тому числі музичного. Тож не випадково, що найвагоміші відкриття у переважній більшості виникають на міждисциплінарному рівні – не всередині одного предмету, навіть шляхом глибинного занурення в нього, а завдяки залученню додаткового знання, відчуття, споглядання, яке посилює цей предмет і вивільняє, розкріпає мислення дослідника.

Під час виконання і сприйняття творів музичного мистецтва задіяні найскладніші психічні процеси аналізу і синтезу; активізується абстрактне мислення; збуджується увага, концентрується увага, укріплюється пам'ять; переживаються емоції, що відображають суб'єктивне оціночне відношення до об'єктивної дійсності, збагачується чуттєвий досвід.

Самоорганізація і наполегливість, володіння емоційним станом, раціональне використання часу, мобілізація волі, цілеспрямованість, критичне мислення, емпатія, впевненість у собі – ось далеко не повний перелік якостей, які формуються у того, хто навчається музичному мистецтву, тих якостей, які дозволяють швидко адаптуватись до нестандартних, непрогнозованих життєвих ситуацій і досягати успіху у будь-якій галузі людської діяльності. Але, мабуть, найунікальнішою властивістю музичного навчання як виду діяльності, що «робить людину людиною», є здатність впливати на розкриття творчих можливостей особистості – тих індивідуальних якостей, які дозволяють створювати щось нове, оригінальне, відкривати досі невідомі закономірності навколишньої дійсності, встановлювати і пояснювати зв'язки між явищами, що вважались не пов'язаними між собою, продукувати ідеї, що не мають аналогу в історії світової культури.

І хоча творчий характер самого музичного мистецтва не підлягає сумніву, цікавим є питання: як заняття музикою, розвиток музичних здібностей можуть впливати на креативність фахівця в інших, не пов'язаних з музикою, сферах професійної діяльності? Відповідь на означене питання знаходиться у двох площинах: перша – логічне мислення, друга – підсвідомі процеси мозкової діяльності.

Розглянемо площину, пов'язану з логічним мисленням, де процес опанування музичного мистецтва, виступаючи в якості моделі, алгоритму будь-якої творчої діяльності, підводить до розуміння її універсальних законів. На перший погляд раціональна сторона музичної творчості є прихованою і не має утилітарного призначення. Але якщо поставитись до музики як до коду відображення дійсності, то взаємодія її формотворчих елементів, приведена до певного ступеня досконалості і гармонії, при розкодуванні у зворотному напрямку може дати аналогію для творчих процесів в інших сферах діяльності. Таким чином, музичне мистецтво може виступати додатковим знанням, за аналогією з яким можна висувати інноваційні ідеї.

Водночас, той, хто пізнає музичне мистецтво, переконується, що суворе дотримання норми є цілком сумісним із творчістю і, більш того, часто виступає її передумовою.

Показовим прикладом є виконавська творчість, в якій сам нотний текст фіксує деяку обов'язкову норму діяльності. Тож музикант має досконало володіти «художньою семіотичною системою, аби закріпити з її допомогою синтез індивідуально неповторного осягнення твору» [13, с. 37]. Таким чином демонструється можливість багатоваріантного вирішення будь-якої фіксованої проблеми, за аналогією з тим, як залежно від суб'єктивності сприйняття виникає можливість багатозначного відображення різними людьми одного і того самого музичного твору, як за рахунок варіативних виконавських дій досягається схожий художній результат, як «у пошуках найбільш сильного художнього впливу ... відкидається те, що попервах, здавалось, було добре, і як знов винайдене знову відкидається доти, доки форма вираження не стане адекватною виразовому змісту» [11, с.71].

Музичне мистецтво є яскравим зразком ефективності особливого виду взаємодії людей, що зветься співтворчістю, яка на рівні сприйняття дозволяє слухачеві або виконавцеві не лише відкривати і осягати глибинне смислове значення, приховане за знаковою системою музичної мови, а й доповнювати, домальовувати закладений автором образний зміст власною уявою, фантазією, естетичним досвідом. Схожим чином співтворчість виникає під час колективного музикування, коли досягнення спільної художньої мети є і наслідком, і стимулом зростання рівня творчих можливостей всіх учасників музичного колективу.

Перейдемо до іншої площини і спробуємо з'ясувати можливості музичного мистецтва впливати на креативність через підсвідомі процеси мозкової діяльності. Найзагадковішим феноменом творчості є так званий «інсайт» – миттєве відкриття, осяяння, коли творча ідея виникає не завдяки докладеним зусиллям а ніби сама собою, а ті задачі, над розв'язанням яких мозок напружено і безрезультатно трудився, борсався багато часу поспіль, раптом, в одну мить, ніби без будь-якої напруги, стають зрозумілим. Різні механізми можуть бути представлені для оцінки впливу занять музичним мистецтвом на виявлення екстраординарних здібностей у вирішенні складних аналітичних проблем, включаючи центральні моменти інсайту. Так, для творчої діяльності важливим є тимчасове переключення процесу мислення від об'єкту дослідження, а прослуховування або виконання музики є засобом, який дозволяє взагалі на деякий час відключити логічне мислення. Те, що обмірковується потім має бути доопрацьоване на підсвідомому рівні. Саме тому виникає враження, що відкриття приходять інтуїтивно з боку вищих сил – оскільки здається, що саме у момент інсайту людина взагалі не думала на цю тему.

Існують факти, коли вагомі винаходи народжувались під впливом чуттєвих вражень. Показовими у цьому плані є спогади відомої художниці А. Остроумової-Лебедевої про свого чоловіка, видатного хіміка С. Лебедева: «... я неодноразово помічала, як Сергій Васильович, сидячи на концерті і, вочевидь схвилюваний музикою, раптом квапливо витягав свій записник або, якщо його не було, поспіх брав афішу і починав на ній записувати хімічні формули і потім ховав у карман. Те ж саме відбувалось на виставках» [6, с. 53].

До того ж музика, як засіб впливу на чуттєву сферу, здатна не лише створювати короточасні ефекти впливу на креативність, а й виступати складовою емоційного фону, який, за припущеннями деяких сучасних психологів [15], забарвлюючи минулий досвід, відкриває доступ до нових творчих можливостей.

У сучасних підходах до вивчення креативних процесів можливість виникнення інсайту пов'язується з накопиченням інформації у різних галузях і підсвідомими механізмами довгострокової пам'яті, в яких задля утворення нових асоціацій, необхідний процес дисоціації, тобто момент розщеплення усталених зв'язків, після чого диссоційовані зв'язки включаються ланками у нові системи зв'язків [6, с. 53]. Для людини, яка професійно займається музикою, такі поняття як «мелодична лінія», «гармонія», «фактура», «форма твору» перестають бути просто засобом впливу на емоції; вони стають аналогами понять «рівняння», «формула», «теорема» для математика, «закони Ньютона» для фізика, «таблиця Менделєєва» для хіміка, «система пропорцій» для архітектора тощо. В такому ракурсі

музичне мистецтво може виступати символічним асоціативним матеріалом для утворення нових ментальних моделей сприймання світу.

Узагальнюючи вищесказане можемо стверджувати, що музичне навчання є детермінантою творчого розвитку особистості, оскільки здатне створювати універсальні умови, природа яких походить від природи самої музики, що як явище соціального буття і результат діяльності людини володіє унікальними властивостями, а саме:

1. Як мистецтво, що виражає дух часу, виступає «шифром соціального» і являє собою продукт вільної творчої дії, що зворотно впливає якщо не на всесвіт, то на людину і відповідно на суспільство, музика є *образним кодом відображення світу*.

2. Несучі на собі відбиток епохи, в якій народжується і певною мірою будучи її віддзеркаленням, відбиваючи не лише соціальний розвиток суспільства, а й відчуваючи на собі вплив науково-технічного прогресу, музика є *носієм суспільно-історичного досвіду попередніх поколінь*.

3. Оскільки заняття музикою є саме тією «предметною діяльністю», що містить у собі ті внутрішні рушійні протиріччя, роздвоєння і трансформації, які породжують психіку, що є необхідним моментом власного руху діяльності, її розвитку, музика є *джерелом формування специфічних людських здібностей*.

4. Можливості музичного мистецтва впливати на креативність через логічні і підсвідомі процеси мозкової діяльності та виступати символічним асоціативним матеріалом для утворення нових ментальних моделей сприймання світу, даючи приклади постановки проблеми превеликих порушень рівноваги і найскладнішого зведення їх до гармонічного розв'язання, робить музику *засобом розкриття творчих можливостей особистості*.

Отримані висновки мають теоретичне і практичне значення, підкреслюючи важливість існування окремого предмету «музика» у циклі підготовки учня загальноосвітньої школи і вказуючи на користь музичних занять у системі позашкільної освіти як у дитячому віці, так і впродовж усього життя людини. Подальші дослідження ролі музичного навчання слід пов'язувати із перспективами зростання долі інтелектуальної діяльності у загальній системі суспільного розвитку, враховуючи здатність музики виконувати прогностичну функцію, підвищувати рівень естетичних запитів особистості, наближати людину до усвідомлення вселенської гармонії, бути важливим аспектом культурного розвитку суспільства як частини всесвіту.

Література

1. Адорно Теодор В. Избранное: социология в музыке. СПб., 1999. – 378 с.
2. Арістотель. Політика / Пер. з давньогр. та передм. О. Кислюка. – К. : Основи, 2000. – 239 с.
3. Бичко І. Скептична метаморфоза гуманізму Відродження. Всесвіт. – №2, 1983. – К. : «Радянський письменник», 1983. С.147–150.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови: 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. – Київ; Ірпінь: Перун, 2005. – VIII, 1728 с.
5. Виноградов Г. Занимательная теория музыки / Г. Виноградов, Е. Красовская. – М. : Сов. Композитор, 1991. – 192 с.
6. Ильин Е. П. Психология творчества, креативности, одаренности. СПб.: Питер 2009. – 434 с.
7. Косенко П. Б. Унісон трьох мистецтв. Мистецтво та освіта. – 4 (78) – К.: Педагогічна думка, 2015. – С. 46–51.
8. Кетков О. У Дзеркалі народної пісні. Всесвіт. – №9, 1984. – К. : «Радянський письменник», 1984. – С.154–156.
9. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. М. : Смысл; Академия, 2004. – 352 с.
10. Петровский А.В. Психология о каждом из нас и каждому из нас о психологии. М.: Российск. гос. гуманит. ун-т. 1996. – 342 с.
11. Петрушин В.И. Музыкальная психология: учебное пособие для вузов. – 2-е изд. – М. : Академический Проект; Трикста, 2008. – 400 с.
12. Пифагор. Золотой канон. Фигуры эзотерики. – М.: Изд-во Эксмо, 2003. – 448 с.

13. Раппопорт С. Х. О вариантной множественности исполнительства. Музыкальное исполнительство. – М., 1972. – Вып.7. – С. 3–46.

14. Франко І. Из секретів поетичної творчості. Збір. творів. – К. 1981. – Т. 31. – С. 45–119.

15. Lubart T. I., Getz I. Emotion, Metaphor, and the Creative Process // *Creativity Research Journal*. 1997. Vol. 10. Issue 4, pp. 285–301. DOI: 10.1207/s15326934crj1004_1

Про автора:

Косенко Павло Борисович, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії і методики навчання мистецьких дисциплін, факультет психолого-педагогічної освіти та мистецтв, Бердянський державний педагогічний університет (71100, Бердянськ, Україна); **ORCID: 0000-0001-5979-4763**, kosenko.pablo@gmail.com

Kosenko P. B.

Musical education as a determinant of creative development of personality

Relevance of the study. The growth of the role of modern information technologies and new forms of interpersonal communication puts people in a situation where it is necessary to react promptly and effectively to constant changes in conditions of personal existence. In a more favorable situation it turns out to be one who is ready not only to adapt to the realities of the newest life, but instead able to change stereotyped forms of knowledge and action, who creatively thinks meeting its own intellectual ambition and desire.

Purpose of the study is to substantiate the hypothesis that musical training allows general of creative development of personality and of creative abilities of a person to any professional activity.

Literature Review. The evolution of the education system has led to the change in the approach to teaching musical disciplines in our time, giving impetus to numerical studies on pedagogy, psychology, physiology, medicine, and physics. Are being researched the positive influence of music art on processes of thinking, on the upbringing of character and will power, on the desire of carefully work, on the improvement of communicative qualities and the ability to adapt to complex emotional situations.

The results of study suggest that musical education is a determinant of creative personality development. Musical education is able to create universal conditions, the nature of which originates from the nature of the music itself that as a phenomenon of social life and the result of human activity possesses unique properties, namely:

1. As an art expressing the spirit of time, serves as a "social cipher" and is a product of free creative action to man and society; music is a figurative reflection code of the world.

2. Bearing on the imprint of an era in which it is born and, to a certain extent, being its reflection, reflecting not only the social development of society, but also experiencing the impact of scientific and technological progress, music is the bearer of the socio-historical experience of previous generations.

3. Learning music is precisely the "substantive activity", which includes those internal contradictions of human; music is the source of the formation of specific human abilities.

4. Music art is able to influence general creativity of human through logical and subconscious processes of brain activity and to act as a symbolic associative material for the formation of new mental models of perception of the world.

Giving examples of the statement of the problem of great violations of equilibrium and most difficult reduction of them to a harmonious solution, makes music a means of disclosing creative abilities of an individual.

Significance. The conclusions obtained have theoretical and practical significance, emphasizing the importance of the existence of separate subject "music" in arts cycle disciplines of training a pupil in secondary school and pointing out the benefits of musical lessons in extracurricular education system both.

Keywords: arts education; creative thinking; harmony of personality; musical abilities; musical creativity; personal development in society.

References

1. Adorno T. V. *Izbrannoe: sotsiologiya v muzyke* [Selected: Sociology in Music]. St.-Petersburg, 1999. 378 p. (in Russian)

2. Aristotel. *Polityka* [Politica]. Translated from classical Greek by O. Kysliuk. Kyiv: Osnovy, 2000. 239 p. (in Ukrainian)

3. Bychko I. Skeptychna metamorfoza humanizmu Vidrozhennia [The skeptical metamorphosis of Renaissance humanism]. *Vsesvit*. Radianskyi pysmennyk. No 2. Kyiv, 1983, pp. 147–150. (in Ukrainian)
4. *Velykyi tlumachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy : 250000* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language : 250000 words]. Editor in Chief – V.T. Busel. Kyiv, 2005. 1728 p. (in Ukrainian)
5. Vinogradov G. & Krasovskaya Ye. *Zanimatelnaya teoriya muzyki* [Entertaining music theory]. Moscow, 1991. 192 p. (in Russian)
6. Ilin Ye.P. *Psikhologiya tvorchestva, kreativnosti, odarennosti* [Psychology of art, creativity, giftedness]. St.-Petersburg, 2009. 434 p. (in Russian)
7. Kosenko P.B. Unison trokh mystetstv [Unison of the three arts]. *Mystetstvo ta osvita*. No 4 (78). Kyiv, 2015, pp. 46–51. (in Ukrainian)
8. Ketkov O. U Dzerkali narodnoi pisni [In the mirror of folk song]. *Vsesvit*. Kyiv: Radianskyi pysmennyk, 1984, pp. 154–156. (in Ukrainian)
9. Leontev A.N. *Deyatelnost. Soznanie. Lichnost* [Activity. Consciousness. Personality]. Moscow, 2004. 352 p. (in Russian)
10. Petrovskiy A.V. *Psikhologiya o kazhdom iz nas i kazhdomu iz nas o psikhologii* [Psychology about each of us and each of us about psychology]. Rossiyskiy gosudarstvennyy gumanitarnyy universitet. Moscow, 1996. 342 p. (in Russian)
11. Petrushin V.I. *Muzykalnaya psikhologiya: uchebnoe posobie dlya vuzov* [Music Psychology: a textbook for universities]. Moscow, 2008. 400 p. (in Russian)
12. Pifagor [Pythagoras]. *Zolotoy kanon. Figury ezoteriki*. [Golden canon. Esoteric figures]. Moscow, 2003. 448 p. (in Russian)
13. Rappoport S. Kh. O variantnoy mnozhestvennosti ispolnitelstva [About variant plurality of performance]. *Muzykalnoe ispolnitelstvo*. Issue 7. Moscow, 1972, pp. 3–46. (in Russian)
14. Franko I. Iz sekretiv poetychnoi tvorchosti [From the secrets of poetic creativity]. *Zibrannia tvoriv*. Book 31. Kyiv, 1981, pp. 45–119. (in Ukrainian)
15. Lubart T. I. & Getz I. (1997) Emotion, Metaphor, and the Creative Process. *Creativity Research Journal*, Vol. 10. Issue 4, pp. 285–301. DOI: 10.1207/s15326934crj1004_1

Kosenko Pavlo Borysovykh, Candidate of Pedagogy (Ph.D.), Associate Professor at the Department of Theory and Methodology of Arts Disciplines Teaching, Faculty of Psychological and Pedagogical Education and Arts, Berdiansk State Pedagogical University (71100, Berdiansk, Ukraine);
ORCID: 0000-0001-5979-4763, kosenko.pablo@gmail.com